

СТАН УПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДО УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ ТА СТУДЕНТІВ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ ЗДОРОВ'Я

УДК 376.2

О. В. Кареліна

Проблема соціальної адаптації людей з особливими потребами нагально постає в Україні, оскільки, з одного боку, зростає кількість інвалідів, а з іншого – ця суспільна група стає все більш незахищеною морально та фінансово. Інвалідність – це явище медико-соціальне. Якщо оздоровлення, фізична реабілітація виходить за межі педагогічних досліджень (а для деяких людей і за межі досягнень усіх інших наук), то соціалізація шляхом здобуття якісної освіти – актуальна педагогічна проблема. Тому надання рівних прав доступу до всіх ланок системи освіти учням та студентам незалежно від стану їх здоров'я є об'єктом розгляду у цій публікації.

Метою статті є вивчення стану впровадження в українську освітню систему технологій дистанційного навчання як одного з ефективних засобів підвищення рівня доступності навчання для людей з функціональними обмеженнями здоров'я.

Проблеми інтеграції людей з особливими потребами до всіх галузей життя суспільства досліджували С. Болтинець, Б. Гершунський, О. Дікова-Фаворська, В. Журавський, І. Зязюн; використання дистанційного навчання у професійній підготовці людей з особливими потребами вивчали С. Андрійчук, І. Делик, К. Ощепкова, Д. Шевченко. Педагоги і соціологи прийшли до висновку, що особи з вадами здоров'я можуть вийти зі стану соціальної ексклюзії, виключеності лише шляхом отримання відносної економічної незалежності (зі збереженням пільг та дійсних соціальних виплат) завдяки якісній освіті і подальшому працевлаштуванню відповідно до отриманої професії [2, с. 15].

Міністерство освіти і науки України 1 жовтня 2010 р. затвердило Концепцію розвитку інклюзивної освіти, у якій зазначено, що, приєднавшись до основних міжнародних договорів у сфері прав людини (Декларації ООН про права людини, Конвенцій ООН про права інвалідів, про права дитини), Україна взяла на себе зобов'язання щодо дотримання загальнолюдських прав, зокрема, щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами [3, с. 1]. За оперативними даними, із 129 тис. дітей з особливими освітніми потребами, які інтегровані до загальноосвітніх навчальних закладів, 45% складають діти з інвалідністю. Водночас, на сьогодні організаційно-методичні засади навчального процесу в загальноосвітніх школах орієнтовані на дітей з типовим розвитком та не враховують особливостей навчально-пізнавальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами. Невідповідність форм і методів педагогічного впливу на таких дітей може створювати передумови для формування в них негативного ставлення до навчання, девіантної поведінки [3, с. 1].

Законом України “Про внесення змін до законодавчих актів з питань загальної середньої та дошкільної освіти щодо організації навчально-виховного процесу” внесено зміни до Закону України “Про загальну середню освіту” в частині впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. Однак, лише у 3539 (із загальної чисельності 20436) загальноосвітніх школах створено умови для безперешкодного доступу до приміщень дітей з інвалідністю. Тому на цьому етапі впровадження інклюзивного навчання важливо застосовувати дистанційні технології, які вже достатньо розроблені науково і практично та не потребують таких значних капіталовкладень, як реалізація архітектурної і транспортної безбар'єрності освіти.

Особливу зацікавленість у залученні хворих із наслідками ДЦП, глухих та незрячих людей до дистанційного навчання висловили представники громадських організацій інвалідів, зокрема Благодійного фонду “АІК”, Центрального правління товариства УТОГ, організації “Вікно у світ”. Глухій дитині, яка основну інформацію сприймає очима, з дитинства необхідно

доступно розповідати на зрозумілій мові про речі, що її оточують. У дитячих садках глуха дитина дактилем, тобто абеткою, повторює кожне слово. У два роки дитина може написати. Потім вона втрачає ці навички через те, що вчителі не знають жестової мови, не розмовляють мовою дитини. Тому в школах для глухих дітей комп'ютери мають стояти, як-то кажуть, “з пелюшок”, а дистанційне навчання для них – це нагальна потреба [5].

У багатьох школах силами викладачів-ентузіастів створено дистанційні курси з різних навчальних предметів, однак говорити про можливість систематично здобувати середню освіту вдома ще рано. Так, потужний Інтернет-ресурс <http://disted.edu.vn.ua/> створено Лабораторією інформаційних і комунікаційних технологій, що діє у фізико-математичній гімназії №17 м. Вінниці, та Вінницьким міським центром дистанційної освіти школярів. Сайт є складовою інформаційно-освітнього середовища, в яке автори проекту мріють “занурити” весь навчально-виховний процес у фізико-математичній гімназії №17 м. Вінниці, а згодом – у всіх школах регіону, а надалі – України. Систему створено для тих, хто сьогодні навчається у школі, отримує середню освіту. Але скористатися нею може будь-хто, якщо бажає покращити свої знання з базових дисциплін шкільної програми, підготуватися до зовнішнього незалежного оцінювання. Скористатися можливостями ресурсу можна, проживаючи в будь-якій країні (єдиним, що потрібно, є знання української мови). Подано курси для учнів 2–11 класів.

У 2007 р. за підтримки Міністерства освіти і науки України відкрито загальноосвітній навчальний заклад I–III ступенів “Міжнародна українська школа”. Основне завдання: забезпечення права громадян України, які тимчасово перебувають за кордоном, на загальну середню освіту. Ресурс <http://ukrintschool.org.ua> надає можливість учням 5–11 класів вивчати предмети за індивідуальним навчальним планом.

У системі вищої освіти України технології дистанційного навчання розвинуто краще, ніж у середній школі. Існують навчальні заклади, у яких інваліди можуть отримати диплом за результатами дистанційного навчання. За

даними Міністерства освіти і науки України, викладеними в Національній доповіді “Про становище інвалідів в Україні” [4], кількість інвалідів, які навчаються у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації, зменшується, а кількість тих, які навчаються у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації, з року в рік зростає. Така увага до здобуття вищої освіти є зрозумілою, оскільки дослідження сучасного ринку праці свідчать, що інваліди – випускники вищих навчальних закладів мають на 80% більше шансів знайти роботу, ніж люди без вищої освіти [1, с. 3].

Університет “Україна” проводить експеримент щодо організації системи дистанційного навчання, зокрема, для людей з інвалідністю, що базується на впровадженні кейсових технологій. Організовано підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня “молодший спеціаліст” за спеціальностями: “Діловодство”, “Фінанси”, “Бухгалтерський облік”, “Правознавство”. Експериментом охоплено 16 базових та 309 локальних центрів, розміщених у різних регіонах України [1, с. 4]. Отримані І. Деликом результати надають змогу стверджувати, що сумарна оцінка рівня ефективності дистанційного навчання за всіма критеріями відповідає середньому рівню. Однак, низькими є оцінка стану технологічного забезпечення освітніх послуг і рівень адаптивності програми навчання до різних категорій осіб з особливими потребами. Що стосується інформативності змісту навчання та гнучкості навчання, то їх оцінка, хоча й відповідає середньому рівню, однак є невисокою і свідчить про достатні резерви для вдосконалення за зазначеними напрямками [1, с. 7].

На високому рівні проводиться дистанційне навчання у Хмельницькому національному університеті. Факультет дистанційного навчання відкрито в 2003 році на базі Центру дистанційного навчання, який існував з 2001 року. Розроблено 690 навчальних курсів.

Із 2010–2011 навчального року дистанційно отримати диплом можна і в Тернопільському національному технічному університеті ім. І. Пулюя. Однак регламент навчання передбачає очні зустрічі з викладачами один раз у семестр,

що може стати перешкодою для деяких студентів із функціональними обмеженнями здоров'я.

Сумський державний університет за рекомендацією органів охорони здоров'я та соціального захисту населення розглядає питання про можливість зарахування понад державне замовлення за результатами співбесіди з правом навчання за місцем проживання інвалідів, які неспроможні відвідувати навчальний заклад, а також створює умови для проходження ними курсу навчання за екстернатною та дистанційною формою.

Отже, дослідження стану впровадження технологій дистанційного навчання до української системи неперервної освіти учнів і студентів з функціональними обмеженнями здоров'я уможливило такі висновки:

– дистанційні технології значно підвищують рівень доступності якісних освітніх послуг для школярів та студентів з особливими потребами;

– у загальноосвітніх школах України розробляються дистанційні курси з окремих предметів, однак здобути середню освіту лише за дистанційними технологіями поки що неможливо;

– українські вищі навчальні заклади вже надають повний спектр освітніх послуг за дистанційною формою навчання, однак тільки за деякими спеціальностями;

– лише в університеті “Україна” створюються умови для навчання людей з функціональними обмеженнями здоров'я; інші вищі навчальні заклади розробляють універсальні освітні технології.

Подальші дослідження потрібно вести у напрямку вивчення освітніх потреб учнів і студентів з різними вадами здоров'я та розробки дистанційних курсів, що є адекватними цим потребам. Для забезпечення неперервності освіти інвалідів дослідження повинні охоплювати всі рівні – від дошкільної до вищої освіти.

Список використаної літератури

1. Делик І. С. Стан дистанційного навчання студентів з особливими потребами у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / І. С. Делик. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2010_7/files/PD710_11.pdf.

2. Дікова-Фаворська О. М. Соціологічна концептуалізація освіти осіб з функціональними обмеженнями здоров'я : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра соціол. наук : спец. 22.00.04 “Соціальні та галузеві соціології” / О. М. Дікова-Фаворська. – Запоріжжя, 2009. – 40 с.

3. Концепція розвитку інклюзивної освіти : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 р. №912. – К., 2010.

4. Національна доповідь “Про становище інвалідів в Україні у 2008 році” [Електронний ресурс] // Комп'ютерна інформаційно-правова система “Ліга”. – Режим доступу : www.liga.net.

5. Рибаків В. Дистанційне навчання дітей-інвалідів: потреба і можливості [Електронний ресурс] / В. Рибаків // Соціальне партнерство. – 2005. – №11(12). – Режим доступу до журн. : <http://library.rehab.org.ua/ukrainian/psicho/ribakov>.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Романишина Л. М.